
MONOGRAFIE PRAWNICZE

EWOLUCJA OCHRONY
KONSUMENTA
W PRAWIE KOLIZYJNYM
UNII EUROPEJSKIEJ
W ZAKRESIE
ZOBOWIĄZAŃ UMOWNYCH

MONIKA JAGIELSKA

Wydawnictwo C. H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

MONIKA JAGIELSKA • EWOLUCJA OCHRONY KONSUMENTA
W PRAWIE KOLIZYJNYM UNII EUROPEJSKIEJ W ZAKRESIE
ZOBOWIĄZAŃ UMOWNYCH

Polecamy nasze publikacje z tego zakresu:

Tadeusz Skoczny (red.)

USTAWA O OCHRONIE KONKURENCJI I KONSUMENTÓW

Duże Komentarze Becka

Artur Nowak-Far (red.)

**KONSTITUCJA GOSPODARCZA UNII EUROPEJSKIEJ.
AKSJOLOGIA**

Zarys Prawa

Jan Barcz (red.)

OCHRONA PRAW PODSTAWOWYCH W UNII EUROPEJSKIEJ

Zarys Prawa

Arkadiusz Michałak

**PRZECIWDZIAŁANIE NIEUCZCIWYM PRAKTYKOM
RYNKOWYM**

Krótkie Komentarze Becka

Urszula Drozdowska

CYWILNOPRAWNA OCHRONA PRAW PACJENTA

Monografie Prawnicze

Dominika Wajda

OBOWIĄZEK LOJALNOŚCI W SPÓŁKACH HANDLOWYCH

Prawo Gospodarcze i Handlowe

Legalis

System Informacji Prawnej

www.sklep.beck.pl

EWOLUCJA OCHRONY
KONSUMENTA
W PRAWIE KOLIZYJNYM
UNII EUROPEJSKIEJ
W ZAKRESIE
ZOBOWIĄZAŃ UMOWNYCH

MONIKA JAGIELSKA

WYDAWNICTWO C. H. BECK
WARSZAWA 2010

Redakcja:
Dagna Kordyasz

© **Wydawnictwo C. H. Beck 2010**

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C.H. Beck
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-1639-0

Spis treści

Wstęp	XI
Wykaz skrótów	XVII
Bibliografia	XXI
Rozdział I. Ogólne zasady kolizyjnoprawnej ochrony konsumenta	1
§ 1. Uwzględnianie wartości w prawie kolizyjnym	1
I. „Neutralność” norm kolizyjnych.....	2
II. „Materializacja” prawa kolizyjnego	3
§ 2. Uzasadnienie kolizyjnoprawnej ochrony konsumenta	6
I. Wyrównanie pozycji stron	7
II. Ochrona zaufania.....	8
III. Zróżnicowanie poziomu ochrony	9
§ 3. Instrumenty kolizyjnoprawnej ochrony konsumenta	12
I. Wykorzystanie istniejących instrumentów prawnych	12
1. Klauzula porządku publicznego	12
2. Obejście prawa	13
3. Przepisy wymuszające swoje zastosowanie.....	14
4. Koncepcja świadczenia charakterystycznego	16
II. Wprowadzenie rozwiązań szczególnych.....	18
1. Wyłączenie wyboru prawa.....	19
2. Ograniczenie wyboru prawa.....	20
Rozdział II. Ewolucja podejścia do ochrony konsumenta w prawie unijnym	25
§ 1. Pierwszy okres istnienia Unii.....	25
§ 2. Konsument jako bierny uczestnik rynku.....	28
§ 3. Ochrona konsumenta aktywnego	31
§ 4. Ujednolicanie systemu ochrony	42
Rozdział III. Instrumenty ochrony przewidziane w Konwencji rzymskiej	47
§ 1. Wprowadzenie	47
I. Przebieg prac legislacyjnych	47
II. Charakter norm Konwencji	49
III. Zasady ogólne wskazania prawa właściwego w Konwencji.....	50

IV. Zasady wykładni Konwencji.....	51
V. Rola ETS w interpretacji Konwencji.....	52
§ 2. Ogólna charakterystyka mechanizmu ochronnego z art. 5 Konwencji.....	53
§ 3. Zakres zastosowania	57
I. Pojęcie „umów konsumenckich”	57
II. Kwalifikacja podmiotowa	59
1. Sposób interpretacji pojęcia konsumenta.....	59
2. Podmiot chroniony	61
3. Kontrahent konsumenta.....	63
A. Profesjonalny uczestnik obrotu.....	63
B. Umowy związane z aktywnością zawodową przedsiębiorcy	65
III. Kwalifikacja przedmiotowa.....	66
1. Cel umowy.....	66
A. Kryteria oceny.....	66
B. Umowy mieszane	67
C. Umowy „potencjalnie” konsumenckie.....	68
2. Przedmiot umowy	69
A. Umowy o dostarczenie rzeczy	69
B. Umowy o świadczenie usług.....	71
C. Umowy kredytowe	73
D. Umowa <i>timesharingu</i>	75
E. Przyrzeczenie nagrody.....	79
3. Wyłączenia.....	79
A. Umowa przewozu	79
B. Usługi <i>stricte</i> zagraniczne	80
§ 4. Przesłanki stosowania art. 5.....	83
I. Specjalna propozycja lub reklama	83
1. Propozycja zawarcia umowy	84
A. Czynności niezbędne do zawarcia umowy	84
B. Wyrażna oferta skierowana do konsumenta.....	85
C. Czynności prawne konieczne do zawarcia umowy	86
2. „Specjalna” reklama.....	87
A. Skierowanie na obszar konkretnego państwa	87
B. Wymóg skierowania na państwo pobytu zwykłego konsumenta.....	88
II. Zamówienie konsumenta	90
III. „Wycieczki zakupowe”	90
IV. Przesłanki z art. 5a - Internet	93
1. Reklama a Internet.....	93
2. Specjalne skierowanie	96

§ 5. Łącznik zwykłego pobytu.....	99
§ 6. Skutki zastosowania art. 5 ust. 2 Konwencji.....	101
I. Wpływ na wybór prawa.....	101
II. Porównanie korzyści.....	102
III. Sposób oceny.....	103
IV. Prawo stosowane	105
1. Wyłączne stosowanie prawa państwa pobytu konsumenta.....	105
2. Kumulatywne stosowanie prawa	106
3. Wybór prawa stosowanego	107
§ 7. Brak wyboru prawa	109
I. Propozycje doktryny	109
II. Regulacja art. 5 ust. 3 Konwencji.....	110
§ 8. Stosowanie analogii	111
I. Potrzeba stosowania analogii.....	111
II. Dopuszczalność analogii	111
III. Postacie analogii	113
1. Poszerzenie kręgu podmiotów chronionych.....	113
2. Rozszerzenie pojęcia umowy konsumenckiej	114
3. Poszerzenie katalogu przesłanek stosowania art. 5....	115
§ 9. Inne podstawy ochrony konsumenta w Konwencji rzymskiej	117
I. Przepisy wymuszające jako instrument ochronny	117
1. Przepisy „konsumenckie” jako przepisy wymuszające	117
2. Relacje między art. 5 i 7 Konwencji.....	120
A. Pokrywanie się regulacji.....	120
B. Stosowanie art. 7 do umów „konsumenckich” nieobjętych zakresem art. 5.....	124
C. Stosowanie art. 7 do umów „niekonsumenckich” ...	126
II. Zastosowanie norm bezwzględnie wiążących na podstawie art. 3 ust. 3 Konwencji	127
III. Ważność materialna umowy	129
IV. Klauzula korygująca z art. 4 Konwencji	131
§ 10. Forma umów konsumenckich.....	133
§ 11. Ocena regulacji konwencyjnej.....	135
Rozdział IV. Instrumenty kolizyjnoprawne w dyrektywach konsumenckich.....	139
§ 1. Przyczyny tworzenia reguł kolizyjnych w dyrektywach	139
§ 2. Charakter norm kolizyjnych dyrektyw	141
§ 3. Charakterystyka poszczególnych rozwiązań	143

I. Rys historyczny	143
II. Brzmienie dyrektyw	145
§ 4. Przesłanki stosowania norm kolizyjnych dyrektyw	147
I. Bliski związek.....	147
1. Brzmienie dyrektyw	147
2. Sposoby interpretacji pojęcia ścisłego związku.....	148
A. Ujęcie doktrynalne	148
B. Ujęcie „całościowe”	149
C. Interpretacja zgodnie z celem dyrektyw	150
D. Odwołanie do Konwencji rzymskiej/ rozporządzenia Rzym I.....	152
E. Brzmienie regulacji krajowych	156
3. Związek z terytorium	158
II. Brak bliskiego związku – dyrektywa <i>timesharingowa</i>	159
III. Wybór prawa przez strony	160
IV. Wskazanie prawa państwa trzeciego	161
V. Porównanie korzyści.....	163
VI. Wymóg pobytu	165
§ 5. Znaczenie klauzuli minimalnej	166
§ 6. Wskazanie prawa właściwego.....	170
§ 7. Dyrektywy niezawierające norm kolizyjnych.....	173
§ 8. Brak implementacji dyrektywy	176
§ 9. Ocena regulacji dyrektyw.....	179
Rozdział V. Rozporządzenie Rzym I	183
§ 1. Prace nad reformą.....	183
I. Krytyka istniejących rozwiązań.....	183
II. „Zielona księga”	184
III. Podstawa prawna.....	189
IV. Ogólna charakterystyka rozporządzenia.....	190
§ 2. Regulacja konsumencka	191
I. Projekty uregulowania kwestii konsumenckich.....	191
II. Ogólna charakterystyka przyjętego rozwiązania.....	194
III. Zakres zastosowania.....	197
1. Zakres podmiotowy.....	197
2. Zakres przedmiotowy i wyłączenia	207
IV. Przesłanki stosowania.....	210
1. Wykonywanie działalności.....	211
2. Kryterium nakierowania	211
V. Łącznik zwykłego pobytu	220
VI. Skutki zastosowania art. 6	220

VII. Brak wyboru prawa	221
VIII. Inne podstawy ochrony	222
1. Przepisy wymuszające swoje zastosowanie.....	222
2. Zastosowanie przepisów bezwzględnie wiążących na mocy art. 3 rozporządzenia.....	224
3. Ważność umowy w świetle art. 10 rozporządzenia..	227
IX. Forma umowy konsumenckiej	227
Rozdział VI. Podsumowanie.....	229
§ 1. Struktura istniejącego systemu.....	229
I. Kryterium obowiązywania.....	229
II. Kryterium merytoryczne.....	231
III. Kryterium przestrzenne	232
1. Umowy zawierane w obrębie Unii.....	232
A. Przedsiębiorca pochodzący z państwa trzeciego	232
B. Przedsiębiorca pochodzący z terytorium UE	234
2. Umowy zawierane poza Unią.....	235
A. Przedsiębiorca pochodzący z państwa trzeciego	235
B. Przedsiębiorca pochodzący z terytorium UE	237
IV. Wzajemne relacje	238
V. Porównanie rozwiązań.....	239
§ 2. Bariery w obrocie transgranicznym.....	245
§ 3. Propozycje zmian.....	249
Indeks rzeczowy	257

Wstęp

Problematyka ochrony konsumenta w prawie materialnym ma już prawie półwieczną historię (o ile za umowną datę początkową przyjmiemy dzień ogłoszenia przez prezydenta USA *J.F. Kennedy'ego* orędzia o prawach konsumenta). W tym okresie należy odnotować bardzo istotny rozwój regulacji ochronnych w tym zakresie, także w obrębie prawa prywatnego. Konsumenty zyskali ochronę nie tylko „bierną”, opartą na przepisach prawa publicznego, niedającą im możliwości kreowania własnych praw i podnoszenia roszczeń, lecz także uzyskali na mocy unormowań prawa prywatnego konkretne uprawnienia pozwalające im na wysuwanie roszczeń wobec profesjonalnego kontrahenta umowy i na większy współdziałanie w kształtowaniu stosunku umownego. Stosowne regulacje przyjmowane tak przez legislatorów krajowych, jak i przez ustawodawcę unijnego tworzone były zazwyczaj „z potrzeby chwili” i stanowiły reakcję na niekorzystne z punktu widzenia konsumenta zjawiska występujące w obrocie (tak chociażby w przypadku umów zawieranych poza lokalem przedsiębiorstwa, *timesharingu* czy nieuczciwych klauzul umownych). Z czasem jednak „nagromadzenie” materii konsumenckiej, jej głębokie powiązanie z instytucjami stanowiącymi istotę prawa cywilnego, zwłaszcza prawa zobowiązań (jak odstąpienie od umowy, niezgodność towaru z umową) sprawiły, że prawo konsumenckie zaczęło w sposób istotny oddziaływać na prawo zobowiązań jako takie. Dotyczy to tak praw krajowych (zwłaszcza uwidacznia się to w przypadku niemieckiej reformy prawa zobowiązań z 2002 r.¹), unijnego prawa wtórnego (jak chociażby projektowana dyrektywa horyzontalna o prawach konsumenta²), jak i prac nad harmonizowaniem prawa na szczeblu ponadnarodowym (jak np. w projekcie Wspólnego Systemu Odniesienia)³.

¹ *M. Martinek, J. Poczołub, Modernizacja prawa zobowiązań w niemieckim kodeksie cywilnym – przesłanki, przegląd rozwiązań, krytyka*, [w:] *A. Brzozowski, W. Kocot, K. Michałowska*, W kierunku europeizacji prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Rajskiemu, Warszawa 2007, s. 496; *M. Ziętek*, Miejsce prawa umów konsumenckich w systemie prawa prywatnego na przykładzie reformy niemieckiego prawa zobowiązań, *KPP* 2009, z. 1, s. 127 i n.

² Projekt dyrektywy o ochronie praw konsumentów z 8.10.2008 r., KOM(2008) 614, wersja ostateczna 2008/0196 (COD).

³ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full Edition Edited by Study Group on a European Civil Code/Research Group on EC Private Law (Acquis Group), 2009.

Proces przeobrażeń materialnego prawa konsumenckiego w obrębie Unii, jak i jego wpływ na prawo prywatne jako takie, został obszernie i szczegółowo opisany w literaturze przedmiotu⁴.

Opis przemian *ius consumentis* nie byłby jednak pełny, gdyby pominąć aspekt jego regulacji kolizyjnoprawnej. Niemal bowiem równoległe do prawa materialnego stosowne regulacje mające na względzie ochronę konsumenta tworzono także na niwie prawa prywatnego międzynarodowego tak poszczególnych systemów prawa wewnętrznego (Austria, Szwajcaria), jak i na szczeblu międzynarodowym (Konwencja rzymska o prawie właściwym dla zobowiązań umownych).

Przedmiotem niniejszego studium jest właśnie analiza procesu tworzenia i przeobrażania się kolizyjnoprawnej regulacji chroniącej konsumenta. Rozważania zostaną ograniczone do ewolucji rozwiązań prawa unijnego z jednej strony i tylko do obszaru zobowiązań umownych z drugiej strony.

Jak już wyżej wspomniano, stosowne rozwiązania ochronne w sferze prawa kolizyjnego powstawały także w poszczególnych porządkach prawnych państw europejskich, jak i pozaeuropejskich (np. Japonii⁵) i były dla nich charakterystyczne. Bardzo istotną rolę w kształtowaniu obecnie obowiązujących rozwiązań prawnych w większości państw europejskich odegrały i wciąż (a nawet coraz bardziej) odgrywają regulacje tworzone na płaszczyźnie prawa unijnego. Wyznaczają one model i kształt rozwiązań prawnych w co najmniej trzydziestu systemach prawnych państw europejskich (Unii Europejskiej, państwach EOG i aspirujących do UE), a także mogą pośrednio oddziaływać na inne legislacje. Stąd też szczegółowa analiza unormowań modelowych oraz zanalizowanie kierunku ich przemian i możliwość przyszłych zmian wydaje się być zagadnieniem bardzo interesującym i wielce przydatnym, także z perspektywy rozwiązań prawa krajowego.

Ograniczenie rozważań wyłącznie do zobowiązań umownych podyktowane było nie tylko rozległością badanych zagadnień, lecz przede wszystkim ich wewnętrzną jednością, celem i sposobem regulacji. Rozwiązania ochronne odnoszące się (także) do konsumenta można znaleźć również w obrębie unormowań deliktowych, tak unijnego prawa merytorycznego (odpowiedzialność za produkt⁶), jak i kolizyjnego (rozporządzenie Rzym II o prawie właści-

⁴ W literaturze polskiej przykładowo E. Łętowska, *Europejskie prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2004, s. 33 i n.; A. Wiewiórowska-Domagalska, *Europejskie prawo konsumenckie – rozwój, problemy, pytanie o przyszłość*, [w:] A. Nowińska, P. Cybula (red.), *Europejskie prawo konsumenckie a prawo polskie*, Kraków 2005, s. 23 i n.; J. Maliszewska-Nienartowicz, *Ewolucja ochrony konsumenta w europejskim prawie wspólnotowym*, Toruń 2004.

⁵ Art. 11 i 12 japońskiej ustawy kolizyjnej z 2006 r.

⁶ Dyrektywa Rady z 15.7.1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (Dz.Urz. UE L 210/29).

wym dla zobowiązań pozaumownych⁷). Są one jednak inaczej konstruowane niż rozwiązania w zakresie zobowiązań z umów (konsument *per se* nie jest podmiotem pozostającym pod ochroną), służą realizacji innych celów i nie pozostają w tak ścisłym związku z unijnymi politykami ochrony konsumenta i wspólnego rynku.

Przedmiotem niniejszej pracy jest natomiast właśnie analiza przemian unijnej kolizyjnej *legis consumentalae* tak w kontekście przemian unijnego konsumenckiego prawa materialnego, ewolucji unijnych polityk, a zwłaszcza polityki ochrony rynku i ochrony konsumenta, jak i ich wpływu na przeobrażenia w prawie prywatnym merytorycznym i kolizyjnym, także na szczeblu uregulowań krajowych.

Należy bowiem mieć na uwadze, że Unia stanowi swoisty obszar, w ramach którego w sposób specyficzny, z uwzględnieniem innych celów i wartości, niż w obrębie jednego systemu państwowego są tworzone regulacje prawne. Ochrona konsumenta nie jest i nigdy nie była samoistnym i wyłącznym celem realizowanym przez legislatora unijnego. Nigdy też w ten sposób nie była i nie może być postrzegana przez unijne organy jurysdykcyjne. Na jej kształt nieodłącznie ma wpływ wizja kreowania a następnie sprawnego funkcjonowania wspólnego rynku. Wzajemne przenikanie się i w pewnym stopniu konkurowanie owych pryncypiów (ochrony rynku i konkurencji z jednej i ochrony strony słabszej z drugiej strony) ma przemożny wpływ na kształt przyjmowanych unormowań czy wydawanych orzeczeń, a zatem na ostateczną postać rozwiązań modelowych oddziałujących następnie w sposób pośredni czy bezpośredni na oblicze prawa wewnętrznego poszczególnych państw.

Wydaje się zatem konieczne wyróżnienie dwóch płaszczyzn ewolucji kolizyjnego prawa ochrony konsumenta: ogólnej i unijnej. Pod pojęciem płaszczyzny ogólnej kryje się ogół zjawisk zachodzących w poszczególnych systemach prawnych (w oderwaniu od unijnych korzeni) tak europejskich, jak i pozaeuropejskich, opisanych w literaturze⁸ jako proces przemian prawa prywatnego międzynarodowego zmierzający w kierunku uwzględnienia wartości o charakterze socjalnym w procesie znajdowania prawa właściwego, w tym także zapewnienia ochrony słabszej stronie obrotu, a zatem także konsumentowi. Proces ten, jego założenia i wartości w nim uwzględniane, został opisany w pierwszym rozdziale niniejszych rozważań. Wskazano w nim także na możliwe konstrukcje prawne, które mogłyby zostać wykorzystane dla realizacji opisanych wcześniej celów natury ogólnej.

W obrębie Unii proces ten inspirowany jest jednak dodatkowymi, wskazanymi wyżej czynnikami. Na pierwszym miejscu bowiem, chronologicznie i pod względem priorytetowych wartości, mamy do czynienia z tworzeniem

⁷ Rozporządzenie (WE) Nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.7.2007 r. dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II) Dz.Urz. UE z 31.7.2007 r. L 199/40.

⁸ Szerzej ze wskazaniem szczegółowej literatury w rozdz. I niniejszych rozważań.

i usprawnianiem funkcjonowania wspólnego rynku, natomiast instrumenty ochrony konsumenta, pomimo iż formalnie samodzielne, są jednak jego pochodną. Rozdział drugi pracy poświęcony jest zatem zobrazowaniu tworzenia i przekształcania się kolizyjnoprawnych środków ochrony konsumenta w obrębie Unii, jako szczególnego instrumentu służącego tak ochronie konsumentów, jak i rynku. Przedstawiony zostanie proces zmiany podejścia do sposobu pojmowania konsumenta i jego roli na wspólnym rynku – od biernego jego uczestnika do aktywnego aktora – tak w zakresie rozwiązań prawa materialnego, jak i kolizyjnego.

Wskazanie na konstrukcję prawa merytorycznego służyć będzie jako podstawa tworzenia odniesień do rozwiązań przyjmowanych w prawie kolizyjnym. Na kanwie rozważań natury ogólnej, zawartych w dwóch pierwszych rozdziałach pracy, w następnych opisane zostaną szczegółowo instrumenty prawne zawarte w aktach prawa wtórnego służące między innymi ochronie konsumenta. Zostaną one przedstawione chronologicznie – od Konwencji rzymskiej z 1980 r. (rozdział III), poprzez normy dyrektyw (rozdział IV), na rozporządzeniu Rzym I skończywszy (rozdział V). Ujęcie takie pozwoli w najpełniejszy sposób na pokazanie procesu przemian tak idei leżących u podstaw tworzenia konstrukcji ochronnych, jak i stopniowego tworzenia ich kształtu. Szczegółowy opis rozwiązania poniekąd pierwotnego (art. 5 Konwencji rzymskiej z 1980 r.) posłuży nie tylko jako baza do analizy paralelnego unormowania zawartego w rozporządzeniu Rzym I, ale także – z uwagi na jego częściowo krytyczną ocenę – jako podstawa i inspiracja kolejnych przemian rozwiązań unijnych. Pomimo tego iż znaczenie prawne Konwencji rzymskiej z czasem ulegnie marginalizacji (stosuje się ją jedynie do umów zawartych przed 17.12.2009 r. oraz do umów zawartych po tej dacie w stosunku do Danii), jej praktyczne oddziaływanie będzie wciąż duże. Dotyczy to tak możliwości wykorzystania w pewnym zakresie orzecznictwa powstałego na jej tle, jak i dorobku doktryny. Trzeba bowiem mieć na uwadze, że choć art. 5 Konwencji rzymskiej odnoszący się do zagadnień ochrony konsumenta był bardzo szeroko krytykowany w doktrynie (głównie z uwagi na zbyt wąskie ujęcie umowy konsumenckiej i przesłanek ochrony – szerzej kwestia ta jest omówiona w III i VI rozdziale pracy), to jednak rozwiązanie przyjęte w art. 6 rozporządzenia Rzym I oparte jest na takiej samej konstrukcji prawnej. Różni się istotnie od swego pierwowzoru co do szczegółów (pojęcia umowy konsumenckiej, przesłanek ochrony), niemniej jednak sposób funkcjonowania mechanizmu ochronnego jest taki sam. Stąd też pogłębione rozważania co do rozwiązań zawartych w Konwencji nie tracą swego znaczenia także z chwilą rozpoczęcia stosowania rozporządzenia Rzym I.

Jak już wspomniano, regulacja zawarta w art. 5 Konwencji rzymskiej była dość szeroko krytykowana przede wszystkim z uwagi na zbyt wąski zakres normowania. Między innymi z tego powodu szczegółowe rozwiązania kolizyjne zaczęto zamieszczać w kolejnych unijnych dyrektywach konsumenckich. Ich analizie, a także omówieniu wzajemnych relacji między unormowaniem

konwencyjnym a zawartym w dyrektywie poświęcony jest IV rozdział pracy. W chwili obecnej trudno przesądzić jak długo część kolizyjnych regulacji dyrektyw pozostanie w mocy. Los projektowanej dyrektywy horyzontalnej o ochronie praw konsumentów uchylającej trzy dyrektywy zawierające normę kolizyjną (o nieuczciwych klauzulach umownych – 93/13⁹, o umowach zawieranych na odległość – 97/7¹⁰ i o sprzedaży konsumenckiej i gwarancji – 99/44¹¹) jest w tej chwili trudny do przesądzenia¹². Co więcej nie można powiedzieć, że z momentem ewentualnego wejścia w życie wspomnianej dyrektywy mechanizm kolizyjny dyrektyw utraci swe znaczenie. Jest on bowiem w dalszym ciągu utrzymany w nowej dyrektywie o umowach kredytu konsumenckiego¹³ i (z pewnymi modyfikacjami) o timesharingu¹⁴. Ponownie zatem i orzecznictwo (także ETS), i dorobek doktryny powstały na tle rozwiązań zawartych we wciąż jeszcze obowiązujących dyrektywach nie tracą swego znaczenia, nawet w razie ich uchylenia.

Jak już wcześniej wspomniano rozwiązania ochronne zawarte w rozporządzeniu Rzym I w dużej mierze odpowiadają przyjętym w Konwencji rzymskiej. Stąd też w V rozdziale pracy, poświęconym analizie tych właśnie rozwiązań, nie powielano wywodów poczynionych wcześniej, lecz jedynie zwrócono uwagę na kwestie nowe, lub mogące być ujmowane w inny niż obecnie sposób. Dzięki ujęciu dynamicznemu można nie tylko pokazać przebieg zmian, lecz także pokusić się o – zawarte w ostatnim rozdziale opracowania – uwagi co do przyszłych kierunków rozwoju unijnego kolizyjnego prawa ochrony konsumenta w zakresie zobowiązań umownych.

Dla zapewnienia większej przejrzystości rozważań należy także zwrócić uwagę na kwestie terminologiczne. Wskazanie systemu prawa chroniącego konsumenta dokonywane jest w różnych systemach prawnych za pomocą różnych łączników, odnoszących się zazwyczaj do więzi konsumenta z terytorium, na którym przebywa, takich jak miejsce zamieszkania, miejsce zwykłego,

⁹ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z 5.4.1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE L z 21.4.1993 r. L 95/29)

¹⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 97/7/WE z 20.5.1997 r. w sprawie ochrony konsumentów w przypadku umów zawieranych na odległość (Dz.Urz. UE z 4.6.1997 r. L 144/19).

¹¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 1999/44/WE z 25.5.1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancjami (Dz.Urz. UE z 7.7.1999 r. L 171/12).

¹² Przykładowo chociażby krytyczne stanowisko angielskiej Izby Lordów <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200809/ldselect/lddeucom/126/12611.htm>.

¹³ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z 23.4.2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.Urz. UE z 22.5.2008 r. L 133/66).

¹⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/122/WE z 14.1.2009 r. w sprawie ochrony konsumentów w odniesieniu do niektórych aspektów umów timeshare, umów o długoterminowe produkty wakacyjne, umów odsprzedaży oraz wymiany (Dz.Urz. UE z 3.2.2009 r. L 33/10).

zwyczajnego czy stałego pobytu. W toku niniejszego wywodu pojęcie „prawa konsumenta” (ujęte w cudzysłowie) czy *lex consumatoris* będzie oznaczać system prawa chroniący konsumenta z uwagi na szczególne rozwiązania kolizyjnoprawne, wszędzie tam, gdzie nie jest konieczne dokonanie szczególnego rozróżnienia z uwagi na użycie danego określnika nominalnego łącznika normy kolizyjnej.

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

Bruksela I.....	rozporządzenie Rady (WE) Nr 44/2001 z 22.12.2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE z 2001 r. L 12/1)
KC.....	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
Konwencja Rzym I.....	Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań umownych podpisana 19.6.1980 r. (Dz.U. z 2008 r. Nr 10, poz. 58)
TFUE.....	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z 9.5.2008 r. (Dz.Urz. UE z 2008 r. C 115/47)
TWE.....	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 443 ze zm.)

2. Organy i instytucje

ETS.....	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
Komisja.....	Komisja Unii Europejskiej
ONZ.....	Organizacja Narodów Zjednoczonych

3. Publikatory i czasopisma

AGBG.....	Gesetz zur Regelung der Allgemeinen Geschäftsbedingungen
AJCL.....	American Journal of Comparative Law
CMLR.....	Common Market Law Review
Droit Pol. Con.	Droit Polonais Contemporain – Polish Contemporary Law
DZWiR.....	Deutsche Zeitschrift für Wirtschafts- und Insolvenzrecht
EBLR.....	European Business Law Review
EJCL.....	Electronic Journal of Comparative Law
EPS.....	Europejski Przegląd Sądowy
ERPL.....	European Review of Private Law

Wykaz skrótów

EuZW	Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
ICLQ	International & Comparative Law Quarterly
IHR	International Human Rights
IPRax	Praxis des. Internationalen Privat- und. Verfahrensrechts
JCP	Journal of Consumer Protection
JCPol	Journal of Consumer Policy
JIBFL	Butterworths Journal of International Banking & Financial Law
JZ	Juristen Zeitung
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
LGDJ	La Librairie Juridique de Reference
MoP	Monitor Prawniczy
OJ	Official Journal
PiP	Państwo i Prawo
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPHZ	Problemy Prawne Handlu Zagranicznego
PPPM	Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego
PUE	Prawo Unii Europejskiej
RabelsZ	Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht
RCDIP	Revue critique de droit international prix
RIDC	Revue internationale de droit comparé
Rej.	Rejent
RIW	Recht der Internationalen Wirtschaft
RPEiS	Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny
R. Pr.	Radca Prawny
RTDE	Revue Trimestrielle de Droit Europeen
RTkom	Zeitschrift für das Recht der Telekommunikation
SE	Studia Europejskie
SI	Studia Iuridica
SPE	Studia Prawno-Ekonomiczne
SP	Studia Prawnicze
Wbl	Wirtschaftsrechtliche Blätter
ZEuP	Zeitschrift für europäischer Privatrecht
ZVglRWiss	Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

4. Inne skróty

AG.....	Appelationsgericht
art.	artykuł
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
EWG.....	Europejska Wspólnota Gospodarcza
in.	inni
LG.....	Landgericht
lit.	litera
m.in.	między innymi
n.....	następny (-a, -e)
niepubl.	niepublikowany (-a, -e)
Nr	numer
OLG	Oberlandesgeriecht
orz.	orzeczenie
pkt	punkt
red.	redakcja
rozdz.	rozdział
s.	strona(-y)
t.	tom
UE	Unia Europejska
ust.	ustęp
vol.	voluminium
w.	wiek
WE.....	Wspólnota Europejska
wyr.	wyrok
z.	zeszyt
zob.	zobacz